

ОРЛЕНЯ

ЧАСОПИС ДЛЯ ДІТЕЙ

ORLENJA Kinderzeitung

II рік видання

БЕРЕЗЕНЬ 1942 РІК

№ 3.

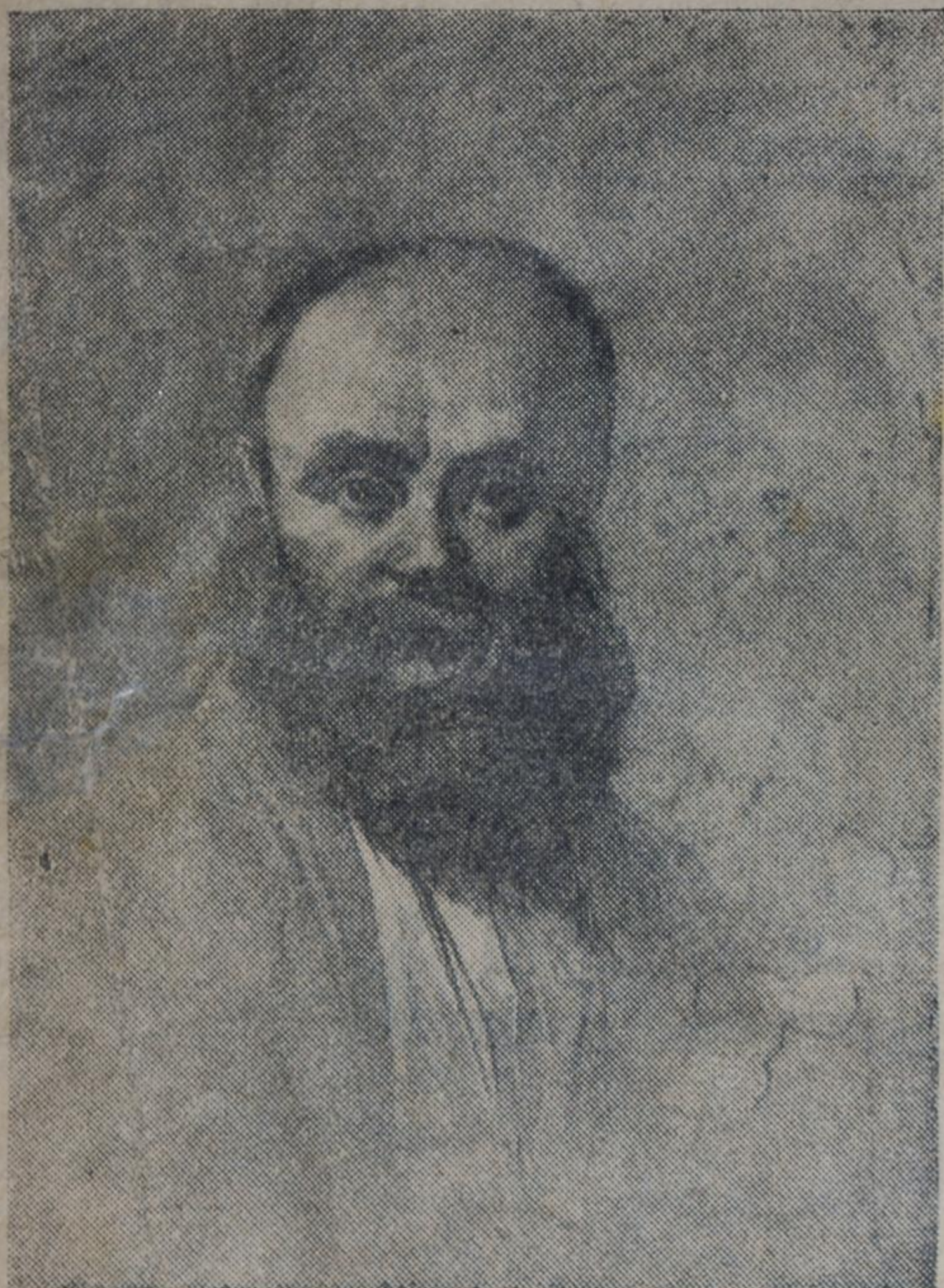
ЛЮБИ ЧИТАЧІ!

Ось і знов березень. І знову минають великі роковини народження геніяльного співця. І знову академії з деклямаціями та співами... Та чи вдумується хто з нас глибше в життя того гіганта, що народився в убогій кріпацькій хатині, що вічно прямував до світла, знання й пізніше став учителем свого народу? Мабуть ніщо нас так не дивує, як те, що Шевченко став великою людиною, дякуючи своїй власній праці над собою.

Невпинне стремління до самоудосконалення, вічна жага науки, освіти, вічне змагання до чогось вищого — ось головні імпульси Шевченкової праці! Коли ж зберемо й обставини, серед яких зріс Шевченків геній, нам цілком ясно стане, яку тяжку школу життя пройшов наш дорогий вчитель. Вистарчить пригадати, що в тих часах панувала кріпаччина, що Шевченко, помимо бідності своєї родини, переживав низку дуже болючих ударів (як смерть матері, непривітне відношення мачухи, бідність). Крім того в тих часах, коли Шевченкові довелось випадково розпочати свою науку, бракувало відповідної школи й самої науки. Дивно просто стає, як Шевченко успів за такий короткий час розвинути свої здібності.

Мало того, що він довів до найвищого ступеня малярський хист, що розвив поезію — він самохіть простудював українську душу, вдачу й взагалі пізнав цілий український фольклор. Крім того Шевченко з великою пристрастю читав чужу літературу, цікавився слав'янофільством, студював історію, біблію, евангелію... Ба! навіть скеровував свої феноменальні аспірації в сторону фізики, ботаніки, зоології... Одним словом, Шевченко, помимо всіх труднощів і пережод, дякуючи своїм універсальним зацікавленням науками, дякуючи своїй праці над собою, дійшов до дуже широкого знання.

Вчимося ж, думаймо над життям, навчаймось залюбки чужого, але не цураймось і свого. Давно минули часи скрутної кріпаччини; весняними водами промчались революції, часи деспотизму, неволі, тьми...

Автопортрет — на засланні
(Мал. Т. Шевченка)

Нам остається піднести себе на духові, взятись до праці й сумлінно, виконуючи заповіді нашого дорогого вчителя, прямувати шляхом самоудосконалення, освідомлювання себе й других, шляхом науки, яка з нас зробить корисних громадян і піднесе добробут нашого краю.

Отже вчимося, розвиваймо свої думки, кристалізуймо розум, а над все учимося бути людьми!...

Будьмо вірні заповітам геніяльного співця й пророка нашої Батьківщини! Пам'ятаймо, що ми учні, отже прямуймо до взаємної любові й шануймо своїх учителів так, як їх шанував Тарас Григорович Шевченко.

Молись...
Молися, сину! за Україну
кого замучили колись...

* * *

Будеш Батьку панувати
Поки живуть люди,
Поки сонце в небі сяє,
Тебе не забудем...

Квітка слави й щастя

(Етюд на одну дію.)

(Прогалина в лісі. Поміж деревами зійшов повний місяць. Скрізь на прогалині ростуть корчі й папороть. Все купається в проміннях місяця. Вигляд дикий, але гарний. Співають пташки, кумкають жаби, десь далеко гавкають собаки, співають дівчата та хлопці пісні Кумайла. Ця музика лісу зливається в одну чудову, гармонійну мелодію. Кілька хвилин на сцені нічого немає. За корчів поволі підіймається постать дівчини, в такт лісової музики виводить рухи. Підняла руки, протягнулася, ніби зі сну пробудилася. На голові віночок переплетений блискучими шишками (з ялинки), що спадають додолю враз із розпущеним волоссям.

Довга яснозелена сукенка перешивана квітками).

Мавка: Як бачу, час уже вставати та до роботи поспішати. Гей, де ви, лісові душки, сюди до мене, мої служки! (Душки в зелених, рожевих, блакитних довгих сорочках, із віночками на голівках, а рукавчата вишиті; — поволі, в такт лісової музики підходять до Мавки, стають довкруги на коліна, склоняють голівки). Бо час не жде, жвавіше, любі, поспішайте, цвіт папороті розкривайте! Себе ж квітками заквічайте, танцюйте, весело співайте! То ж свято в нас, велике свято: в цю ніч на Йвана, на Купайла скрізь в лісі мусить папороть цвісти, а хто з людей його знайде, тому судилось у житті зазнати щастя й слави!

Лісова душка I: Чому ж, відколи я пам'ятаю, не було, щоб хто із людей знайшов цю квітку щастя й слави?

Мавка: Не будь така цікава, Душко! Це від людей самих залежить. Хто поспішиться, не прогавить, той знайде папороті цвіт, зірвавши квітку білу — ясну, щасливим стане вмить.

Лісова Душка II: Я чую, хтось надходить (наслуховує).

Мавка: Хтось із людей напевне бродить, шукає папороті цвіту. Ходімо ж, душки, далі в ліс, не будемо полохати та перешкоджати людині квітку відшукати.

Лісова душка III: Ходім над став до світликів у гості, їх там багато, гарно світять.

Всі: Ходім, ходім... (Повстає рух, ви

ходять; першою Мавка).

Потерчата: (зіскакують із дерев): Ха-ха-ха! Ха-ха-ха! (Крутяться по сцені, підскакують. Сдягнені в червоні штанці й сорочки, в червоні пончішки, в каптуриках на голівках; вигляд у них задиркуватий, злосливий; передражнюють). Не будемо перешкоджати людині квітку відшукати... А ми ж на що?!.. Ми не дамо!.. Ми налякаємо того, хто тільки з'явиться сюди; як не допоможе, то й на дно, у прірву кинемо його, а квітки не дамо! Ха-ха-ха! Хі-хі-хі!... (Стягають залузку терну, закривають папороть).

Потерча I: Закриємо ту квітку терном!

Потерча II: А терен має колючки — великі, гострі.

Потерча I: Шмагає тіло аж до кості, ба ні, до серця достає.

Потерча III Ой, лишенько! Здається, хтось іде! Ховаймося!

Тарас: (малий хлопець, у білій сорочці, в білих шшонцях, на голові бриль): Як страшно тут!.. Так дивно місяць світить... Десь близько пугач закричав... Хоч би Оксаночка прийшла, а то так страшно... Та й їсти хочеться... (Сідає під деревом, схиляється заплющує очі).

Оксана: (в вишиваній сорочці, в хусточці на голові, яка зсунулася аж на плечі, в руках клумок): Тут мусить бути десь Тарас. Це ж його улюблене місце схованки... Тарасику, озовися! Де ж ти, куди запро,

торився?

Т а р а с: (схоплюється, вибіга назустріч Оксані): Я тут, Оксаночко... Моя сестричко!... Хвалити Бога, що прийшла.., Дивись, і їсти принесла, моя ти дорогенька! (Цілує Оксану, хватє з жадністю клумок, с'їдає на землю, розгортає його і починає їсти). А я — признаюся — за цілий день у роті й рисочки не мав.

О к с а н а: (з докором): Чому ж додому не прийшов? Бач, який голодний... недобрий ти, Тарасику! Я тебе ждала-виглядала в садочку до вечора, а як стемніло, я попід плотом, щоб мачуха не бачила, сюди прибігла... А там під лісом Купайлові пісні співають, вогні великі розкладають, співати будуть та скакати, Купайла Йвана зустрічати. А тут так сумно — сумно й лячно... Ходім додому, братіку! Ходім! Мачуха напевне не буде бити! Ходім!

Т а р а с: Ні, не піду!... Не можу знести я знущання!...

О к с а н а: Невже ж ти в лісі будеш ночувати?.. А як вовки тебе з'їдять А лісовик, натрапивши на тебе, у вовкулаку, переверне? — Я так хочу! Ходім додому!...

Т а р а с: Ні, сестричко, даремне просиш, не піду! (Жартуючи): А може цвіт — папороть знайду? Тоді зазнаєш щастя й слави!

О к с а н а: А цур йому!... Не хочу я тієї слави, ані щастя, я одного благаю в Бога, щоб ти, мій братіку, жив довго-дввго...

Т а р а с: Ага до речі: чи принесла мені ти олівець та свічку?

О к с а н а: А як же принесла... Ось, маєш... Ще й сірників для тебе приховала, паперу тільки не дістала...

Т а р а с: Яка ж ти добренька, сестричко! Папір я маю (виймає кілька аркушів паперу за пазухи й розгортає). Ось він тут! Десь заберуся в темний кут і буду все я малювати, до світанку, не буде страшно аж до ранку, а ранком ти тут прибіжиш... Чи правду я кажу

О к с а н а: Та хай вже буде й так, тільки мені в хаті краще, безпечніше... (розглядається). Дивися, братіку, що там у корчах таке? Боязко наближається до корча, Тарас лягає під деревом, запалює свічку, розгортає папір і починає щось рисувати). Тарасику, дивися, тут папороть росте, а як його багато, а онде пуп'янки на ньому, може то буде цвіт? (Розгортає корчі. Тарас, зайнятий своєю працею, не чує)

П о т е р ч а I: (підбігає ззаду): Геть, одійди! Квітки не знайдеш!

О к с а н а (скрикує): Ой, накололась на шпички! Тут терну повно!

П о т е р ч а II (збоку, на вухо Оксані): Поколишся ти ним, а таки квітки не знайдеш!

О к с а н а: Шось мені шепотить над головою, що квітки мені не знайти, але хотілося б хоч подивитися на неї. (Розгортає далі корчі, видно, що коле руки, але шукає далі).

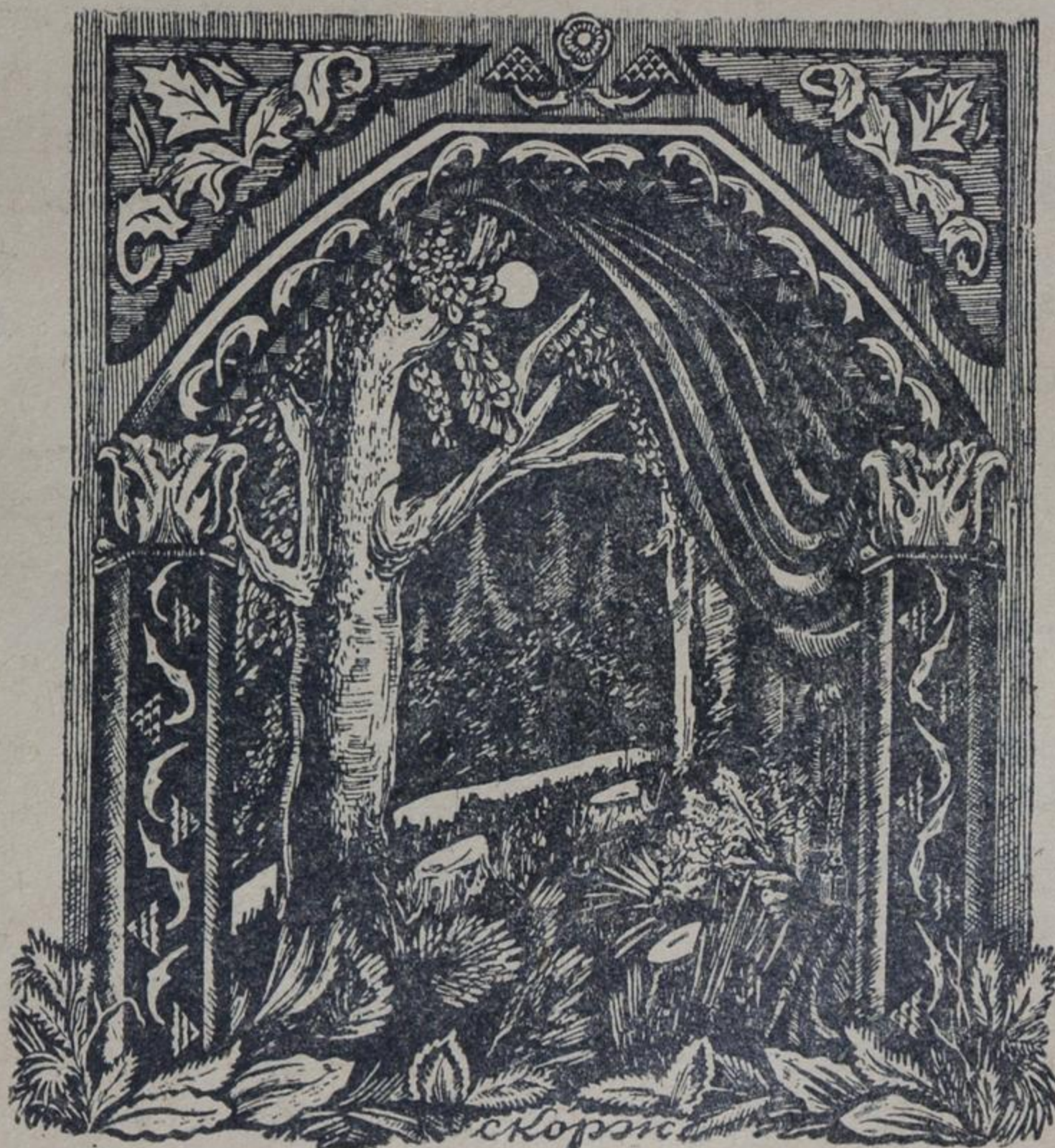
П о т е р ч а I: Кинь шукати, вже час додому повертатись!

О к с а н а; Я чую, ніби вітер шепотить: „покинь шукати“. Ні, вітрику, я хочу знати, як виглядає квітка та. (Оксана вперто шукає далі. Потерча I зриває листок із дерева й ним стріляє коло вуха. Оксана скрикує й біжить до Тараса. Потерчата ховаються). Ой, лишенько, шось ніби стрельнуло!

Т а р а с: (підводить голову): То суха гілка обламалась, а ти, сестричко, й злякалась! (Підводиться). Біжи ж додому, я тут буду ночувати.

О к с а н а: Як же додому, повертати, коли так страшно тут, мій брате! Ходім додому, я мачуху навколішках ублагаю, вона не буде тебе катувати!

Т а р а с: Ні, сестро, не піду. Тебе ж я трохи проведу, із лісу виведу, а там уже недалечко й наша хата... Добре?

Оксана: Ходім, Тарасику! (Тарас згортує папір, гасить свічку, все ховає в дуплі дерева, виходять).

Потерчата: (вискакують ізза куліс на сцену, крутяться): Ха-ха-ха!... Хі-хі-хі!...

Потерча I: Я тільки листочком стрельнув, а вона й злякалась!

Потерча II: А близько вже була коло мети...

Потерча I: Ще трохи, й папороті цвіт була б угледіла.

Потерча II: Алеж ти налякав її, аж побіліла!

Потерча I: Зате хлопець, хочмалий, але сміливий, рішучий! Нічого не боїться.

Потерча II: Казав, що буде тут він ночувать.

Потерча I: Треба нам добре пильнувати, щоб квітки не знайшов та не зірвав.

Потерча II: Такому й терни не страшні...

Потерча I: А все ж таки — давай закриєм тернами краще! (Закривають тернами).

Потерча II: Ха-ха-ха!... Хі-хі-хі!... От буде весело, як влізе в колючки! Хі-хі-хі!

Мавка: Чого так смієтеся, що там веселого знайшли? Певне комусь там шкоду робите, або й зробили, бо вашим капостям краю немає. Без міри людям робите зло!

Потерчата: (ніяково): Ми, Мавко, ми нічого... (вилазять ізза корчів) ми тільки так...

Мавка: Неправда, я бачу по очах, що ви там капості робили!

Лісова душа I: (нід час розмови побігла в корчі): О Мавко, на листочках я бачу якісь краплинки темні. Невже ж така роса буває?!... О Боже, це правдива кров людини, а не роса, а скільки тут тернових колючок... як коляться... (до корчів біжать ще лісові душки, розхиляють корчі).

Лісова душа II: Як ними густо вкритий папороті цвіт!...

Лісова душа III: Це потерчат робота...

Мавка (в гніві): Хто вам дозволив таке робити?

Потерчата: О Мавко, вибач, не кажи нас бити. Ми не хотіли, щоб нашу квітку лісову — дорогоцінну хтось виніс з лісу... Це ж є наш скарб!...

Мавка: (до лісових душок): Розкиньте терен!... Очистіть дорогу до квітки щастя

й слави... (Лісові душки беруться до роботи).

Потерчата: (хіхікають тихенько, через деякий час до Мавки): Запізно, Мавко, хтось надходить...

Мавка: (грозить пальцем потерчатам, а до лісових душок): Ну, що, скінчили роботу?

Лісові душки: Майже все приб-
рали.

Мавка: Ховайтеся ж усі! (До потерчат): А ви, нікчемні пустуни, тікайте на болото, немає місця вам отут.

Потерчата: Та ми нічого, ми тільки так пожартували... Як тут не можна, то в другому куточку лісу ми знайдемо кого послати к бісу. Прощавай! (Побігли сміючись).

Мавка: Біжіть собі й не вертайтеся! (Ховається).

Тарас: (надходить, вигляд стомлений. Підходить до дерева, виймає папір, сідає на пеньку, дивиться на свої рисунки, задумується. По хвилині мовчанки говорить): Однаково ж, як сумно тут... Хотілося б цей сум нарисувати, а як ти нарисуєш, як він десь там, в душі... Чекай: я рисував сьогодні ліс, ще треба місяця нарисувати, а тут сову, ще дідуся якогось, то буде лісовик... А може й Мавку з довгою косою нарисую... у віночку з квітів лісових... Які ж квітки їй у віночок дати?... Ага, цвіт папороті, але як його нарисувати?... Квітки ж тієї я не бачив... А може пошукати цвіт папороті і Мавку теж... Лісовика то на малюнку я в книжці бачив... А може пошукати цвіт папороті? Та де ж там для такого сіроманця буде десь квітка розцвітать... Шкода, даремне й міркувать над тим, що не судилося для мене... А може пошукати цвіту? (Задумується).

Доля: Тарасику, чого сумуєш? Для тебе папороть напевне зацвіла! Іди, шукай, спіши!

Тарас: Хтось ніби [шепотить мені до вуха, що квітку я знайду... Чи це можливо?... Щоб я зробив би, знайшовши квітку чародійну? (виходить на середину сцени, мрійливо): Пішов би в світ широкий, притуливши квітку до грудей, приходив би з розрадою до бідних, що в ярмі конають, [плачуть та нарікають... Заглянув би до кожної нашої хитини, де горе й сум панує, приніс би їм

з собою промінь світла та надії від тієї квіт-
ки, а пелюстками чародійної квітки втирав би
сльози обездолених людей... А вогник радос-
ті в очах сумних і промінь маленький надії
в пошарпаних серцях мого народу був би
моїм найбільшим щастям,..

Доля (наближається до Тараса): Яке
велике й добре серце носиш... Здається, що
то серце не твоє, а цілого твого народу! Іди
ж, Тарасику, і вирви квітку слави й щастя!

Тарас (напів в забутті): Хто ти така?

Доля: Я доля того народу, який ти
любиш... (показує на папороть): Іди ж по
квітку щастя й слави!

Тарас (наближається до корчів, ра-
дісно, в нестямі): Ось квітка, бачу я її! Яка
ж хороша, біла, ясна! (Зриває квітку й ту-
лить до грудей). О доле, вона ж гаряча,
мов огонь!... Я чую, що тепло від неї вхо-
дить у душу, зливається в одно із сердень-
ком моїм... Який щасливий я, який багатий!
(до долі): Клянусь тобі я, присягаюсь, що

все своє життя віддам на службу моєму
народові

Доля: О, мій Тарасику, моє дитя!
(Тулить Тараса до себе). Правдиве щастя
ти знайдеш у світі, як будеш для свого на-
роду жити. Тоді на кожний заклик твій за-
цвіте квітка чарівна, гаряча. Бо на землі
знає щастя той, хто другим вміє його да-
ти. Іди ж служи народові, а словом ти своїм
зворушиш кам'яні серця!

Тарас (стає на коліна): який щасли-
вий я в цю мить! Я вірний син свого наро-
ду, служити підую я йому! Благослови ж ме-
не, моя ти доле! (Доля простягає руки над
голівкою Тараса. Тихо зближається Мавка
з лісовими душками, стають навкруги До-
лі й Тараса. Сцену заливає сильний світ.
Задні дерева розсовуються, на небі з'явля-
ється в сяйві тризуб. За кулісами співає
хор: „Ще не вмерла Україна“—твориться
живий образ. Завіса тихо спадає)

П. ЗІНЧЕНКО.

До батька Тараса Шевченка

Поете — пророче і сину народній!
Ти гордий, достойний, бо ти благородний,
Бо свіжее листя лаврове навколо
Вінком оточає горде твоє чоло.
Вінок твій безсмертний, вінок незрадливий,
Як спів твій всесвітній, широкий, думливий...
Два страдних вінки ти одержав від слави,
Обидва чудові, обидва криваві,
Бо в праці не слави ти вік добивався,
А в стогін братерський ти серцем вслу-
хався,
Бо їм навіть стогін в уста замикають,
Гріхом та злочинством його уважають.

Ти ж відгуком стався братерської му
Луною відбив ти пригнічені звуки.
Болів ти над ними, слізьми умивався,
Поки з твого серця той спів виливався...
Та Дух з височості хранив тебе всюди,
І з мук визволяв він замучені груди.
Журливий поете! Слово чудо діє!
Як Божого сонця ніхто не закрие,
Як промінь від сонця сяє біля грота,
Де холоду повно, туман і темнота,
Так сяє свободи хвилини святая,
Коли люд поетів на світ народжає.

АНТІН СОВА.

ЯК ТАРАСОВІ КУПИЛИ ВОЛЮ

Автопортрет
(Рисун. олівцем Т. Шевченка).

Місто Петроград, колишня столиця російської держави, холодне й непривітне: немає там такої гарної, як у пас, весни, таких гарних, погідних літніх днів. Зате літні ночі там гарні: від заходу до сходу сонця не буває там так зовсім темно, бо на землю спадає відблиск полярної зорі, а тому вся ніч там—як у нас сумерк.

В такі літні ночі любив Сошенко прохажуватися вулицями Петрограду. Сошенко був артист—маляр; він шукав у всьому краси, а як українець, що привик до сонця й погідного неба, любив він особливо виходити на Троїцький міст над Невою й приглядатися, як сходить після літньої ночі сонце. Після

того йшов він у Літній Сад, де було багато артистичних статуй; тут він у проміннях раннього сонця оглядав статуї й любувався величавою архітектурою Михайлівського замку.

Раз, гуляючи в Літньому Саду, наткнувся Сошенко на молодого хлопця, що сидів на відрі й одрисовував статую. Хлопець був у брудному халаті; коли зауважив Сошенка, почав щось ховати за пазуху. Сошенко підійшов до нього й запитав, що він робить.

—Я нічого не роблю,— відказав він, засоромившись.—Йшов на роботу та по дорозі зайшов у сад.—А помовчавши трохи, додав: я рисував...

Сошенка це зацікавило й він побажав побачити, що саме рисує молодий хлопець у брудному халаті. Той показав чвертку сірого паперу, що на ній був рисунок статуї. Рисунок був удатний; проте Сошенко, тримаючи папір у руді, більше дивився на хлопця ніж на рисунок. В хударлявому обличчі хлопця було щось принадного, особливо в очах, розумних і лагідних, мов у дівчини.

—Чи ти часто ходиш сюди рисувати?— запитав його Сошенко.

—Щонеділі,— відповів той,—а як де близько робимо, то й у будні дні.

Т. Шевченко в академічному класі
(Рисун. олівцем Т. Шевченка).

Автопортрет — з свічкою
(Мал. Т. Шевченка)

— Ти вчишся малярства?

— Так, у покойового маляра Ширяєва.

Сошенко хотів його розпитати докладніше, але він узяв в одну руку відро з жовтою фарбою, а в другу великий, також жовтий, пендзель.

— Куди спішишся? — запитав його Сошенко.

— На роботу. Я вже й так спізнився; як прийде мій господар, то достанеться мені.

— Прийди до мене в неділю рано, а як маєш у себе ще які рисунки своєї роботи, то принеси мені їх показати.

— Добре, прийду, але — де ви мешкаєте?

Сошенко написав йому адрес на його рисунку й хлопець пішов.

* * *

Так познайомився з Сошенком пізніший великий український поет Тарас Шевченко, що був тоді в науці у покойового маляра Ширяєва.

Шевченко заходив часто до Сошенка, який полюбив його й постановив заопікуватися його майбутнім. Він завважив у молодого Шевченка великий хист до малювання й хотів допомогти йому дістатися до Академії Мистецтв. Тільки це було неможливо, бо

Шевченко був кріпак, невільна людина, а таким людям у давній Росії вступ до шкіл був замкнений.

Сошенко розумів, що перш, чим думати про Шевченкову науку, треба було дати йому волю. А це була справа нелегка.

Тим часом Шевченко охоче користав із запрошення свого старшого приятеля, Сошенка, й часто відвідував його. Дякуючи знайомству з Сошенком, Шевченко пізнав тоді деяких славних людей, як: славного маляра Карла Брюлова, другого славного маляра — Веніціянова, секретаря Академії Григоровича, українського поета Гребінку, російського поета Жуковського й інших. Ці люди щиро полюбили Шевченка й допомагали йому, чим могли. Але всі вони розуміли, що коли Шевченко залишиться в кріпацтві, то його талант пропаде марне, та й сам він пропаде.

Постановили поговорити з Енгельгардтом, паном, що до нього належав Шевченко. Були переконані, що пан, коли його проситимуть такі знатні особи, відпустить Шевченка за дуже дрібною оплатою, а то й даром. Тільки Енгельгардт був не із тих; він догадався, що хлопець уявляє собою велику вартість, коли за нього просять такі знатні люди, — й зажадав за нього 2500 рублів. А це були на той час великі гроші...

На щастя Шевченкові приятелі знайшли можливість дістати таку суму. Брюлов, якого образи мали велику славу в цілій Росії, нарисовав портрет Жуковського. Цей портрет пущено в лютерею; з квитків зібрали суму, що її було треба, й викупили Шевченка з неволі.

* * *

А молодий Тарас (йому було тоді 24 роки), що вже стратив усяку надію на своє визволення з кріпацтва, лежав тяжко хворий і навіть не передчував, що його воля вже так близько. Навіть у той день, коли підписано акт визволення (22 квітня 1838 року), він був такий слабкий, що лікар заборонив йому про це говорити.

Щойно по кількох днях Шевченко дознався про все. Його радості не було кінця. Він почував себе іншим чоловіком, що наче наново на світ народився. Тепер цілий світ для нього стояв отвором: іди, вчися, працюй — будь повноправною людиною!

І Шевченко почав учитися: малярства вчився у Брюлова, а крім того багато читав та доповнював свою освіту, цікавлячися особливо історією рідного краю.

Видубицький монастир у Києві.

(Мал. Т. Шевченка)

ШЕВЧЕНКО В КИЄВІ

Ще змалку Шевченко, коли служив козачком у пана Енгельгардта бував не раз у старовинному місті Києві. З того часу полюбив наш поет це мальовниче місто, з крутими та високими дніпровими схилами та кручами, густими, розкішними садами та парками, з його історичними пам'ятниками.

Закінчивши успішно Академію Мистецтв в 1845 р. Шевченко поїхав працювати в свою рідну любу Україну. Після тривалих мандрівок по дорогах, рідних місцях весною наступного року поет прибув до Києва.

Замешкав Шевченко спочатку на Інституцькій вулиці, в невеличкому але привабливому будиночку, а потім переїхав у готель, який містився на розі Хрещатика та Бесарабки.

В тому часі напроти в невеличкому будинку жив Микола Костомаров, викладач історії в університеті і один з органі-

заторів Київського Кирило-Мефодієвського братства.

Через деякий час Шевченко переселився на Козеболотню вулицю або просто Козинку.

Останній раз довелося побувати нашому великому поетові в Києві в 1859 році.

Жив поет в простій селянській хаті на Вишгородській вулиці. Господарка хати багато розповідала захоплюючих спогадів про ці незабутні дні. Особливо цікаві були її оповідання про зустріч Шевченка з дітьми.

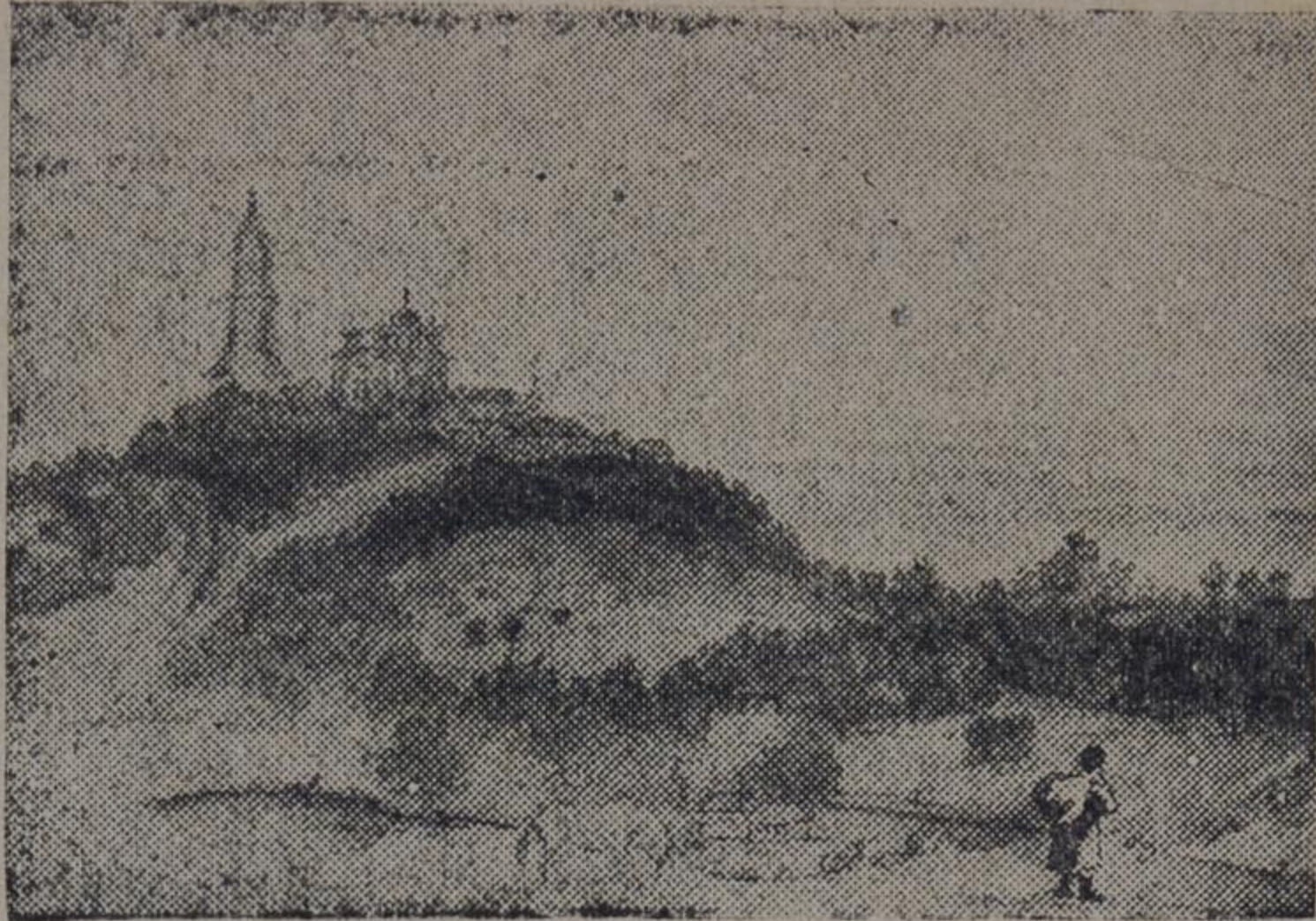
Вставши рано великий поет часто ходив у місто на базар. Накупивши безліч всіляких гостинців та солодощів для дітей, повертався додому. А тут уже чекала на нього ціла юрба дітей. Вони кидались назустріч Тарасові.

В серпні місяці 1859 р. Шевченко назавжди залишив Київ і любу Україну. Всі діти, молодь і дорослі з великим жалем прощалися з дорогим, рідним поетом.

Будинок Котляревського в Полтаві
(Мал. Шевченка).

Хрестовоздвиженський монастир у Полтаві
(Мал. Шевченка)

Як ховали Тараса Шевченка в Україні.

Вісімдесят один рік тому помер Т. Шевченко. Сумна ця подія пройшла тихо, непомітно. В Петербурзі, в кімнаті Академії Мистецтв, цілу ніч мучився самотній сорокосемилітній маляр. Тяжка хвороба не давала спокою, давила поетові груди.

Перед світанком, о годині 5. ранку, попросив він шклянку чаю в старого прислужника — солдата, що служив в Академії. Не допивши чаю, поет спускався по сходам униз до своєї майстерні. Думка була хоч працею відігнати жахливу неспокійну ніч. А може був намір, відчуваючи останні хвилини життя, бажання намалювати щось, щоб висловило його останню волю.

На останніх східцях він спіткнувся, упав і застогнав. Стогін той почула лише одна людина — той же старенький солдат — прислужник...

О ні, той стогін почула ціла Україна. Маленька академічна кімната відразу наповнилася людьми, друзями, приятелями. Прийшли письменники, малярі, громадські діячі.

Вирядили Тараса в останню дорогу.

Поховали великого поета на Смоленському цвинтарі.

Після похорону зібралась українська інтелігенція раду радити, щоб перевезти тіло Тарасове на батьківщину.

8 гравня (за новим стилем) могила Шевченка була розкрита, домовину поставили в нову цинкову труну. Супроводжували Тараса за дорученням громадян, найменший з братів Лазаревських та маляр Честаховський.

Коли виряджали домовину з Петербурга, відомому українському письменникові, Пантелеймону Кулішу, прийшла чудова думка:

— Не гоже тобі, наш батьку Тарасе, — сказав він, — в Україну вирушати без червоної китайки, пошани козацької.

І вкрили труну козацькою китайкою.

Останки Шевченкові перевезли через Росію в Україну аж до Канева. Де його не зустрічали в Україні — чи в Борзні, чи в Оленівці, чи в Броварах, не говорячи вже про самий Київ, — скрізь викликала смерть улюбленого поета великі народні сходини.

Ціла Україна була схвильована, ціла Україна повилась в жалобу.

У Києві представники російської влади занепокоїлись, але вже не було можливості

Почаївська лавра зі заходу
(Мал. Шевченка)

заборонити ввести тіло поета до міста, хоча й не допустили до центру — до університету. Студенти самотужки везли труну через Дніпро в Рождественську церкву на Подолі. Зібралася українська інтелігенція, прийшли родичі з Кирилівки. Якийсь фотограф — аматор сфотографував труну. А біля неї стоять засмучені брати Варфоломей, Микита, сестра Ярина — немає слів таких, щоб сказати про їх горе, відбите на їх обличчях. Стоїть старий Сошенко, що перший відкрив світовий геній Шевченка.

У Києві труну поставили на пароплав „Кременчуг” і він поплив униз Дніпром.

Звістка про похорон Тараса блискавкою рознеслась берегами Дніпра, випереджуючи пароплав.

О четвертій годині, після полудня, 8-го травня пароплав пристав до берега, верстви дві нижче Канева. Зняли з пароплава гріб і повезли понад самісіньким Дніпром до Успенської-Канівської церкви, через Селище Бесарабівку та Монастирище, де був колись монастир, а в ньому було поховано, як оповідав проф. Максимович (бувний ректор Київського Університету), що прибув на похорони Шевченка до Канева, — трьох козачих гетманів — Івана Підкову, Кишку та Шаха.

Варфоломей Шевченко настоював поховати поета на цвинтарі біля Успенської церкви, де вже була приготовлена й могила.

Але Честоховський, що незломно тримався слів заповіту Тараса, — поховати його на Україні милій, щоб лани широконолі, і Дніпро, і кручі були видні, були чути, як реверувчий“, настояв на тому, щоб поховати на Чернечій горі, яку вибрали для могили у вівторок 9. травня. Копали могилу громадою, а мулярі вимуровували з цегли звід.

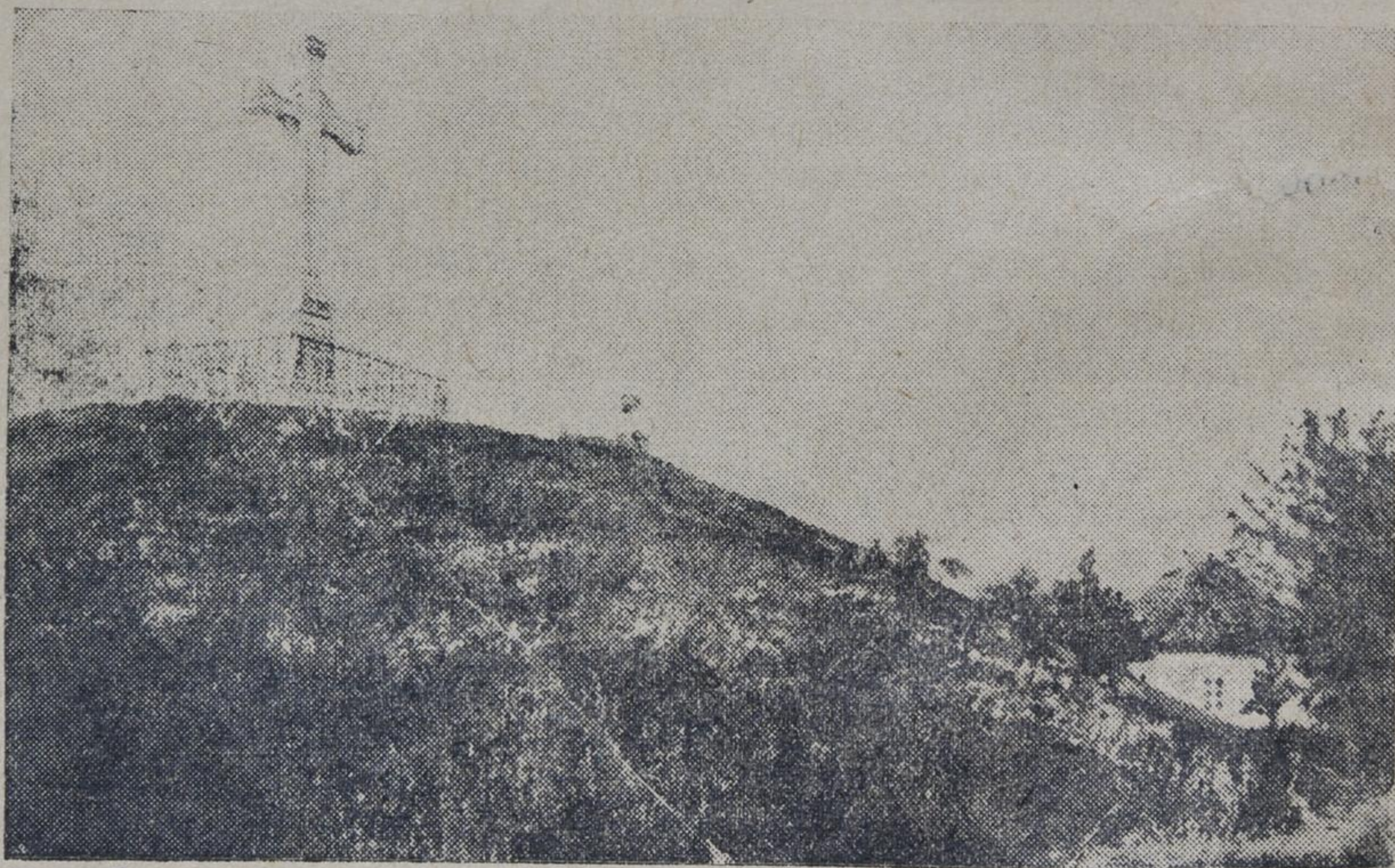
У середу 10. травня відправили в церкві „як слідує по закону“, потім протоіерей промовив прощальне слово до Батька Тараса: „Ти, — каже, — брате наш у Христі, Тарасе, настоящий щирый Батько цілого Українського народу, в тяжкій неволі, далеко на чужині, не перестав боліти серцем за люд свій та його слово. — Мир ті, Тарасе“!

З церкви винесли труну, поставили на козацький віз, накрили китайкою, а замість волів впрягся люд хрещений і повезли, як слід, діти свого батька, що повернув з далекого краю на свою любов Україну.

Спочатку везли хлопці, а потім дівчата. Опустили в могилу дорогі останки поета, і до пізньої ночі люди жменями, шапками, лопатами на Чернечій горі насипали гору, що символізувала велику любов до Шевченка і невмирущу славу.

Скінчився похорон і сумно зі сльозами на очах розходились вночі присутні зі словами: „Вічна пам'ять тобі, наш великий Кобзарю“.

П. Сивенький.

Могила Тараса Шевченка

ПЕРЕБЕНДЯ

(ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ Е. П. ГРЕБІНЦІ)

Перебендя старий, сліпий—
Хто його не знає?
Він усюди вештається
Та на кобзі грає.
А хто грає, того знають
І дякують люди:
Він їм тугу розганяє,
Хоть сам світом нудить.
Попідтинню сіромаха
І днює й ночує,—
Нема йому в світі хати;
Недоля жартує
Над старою головою,
А йому байдуже!
Сяде собі, заспіває:
„Ой, не шуми, луже!“
Заспіває та й згадає,
Що він сиротина,
Пожуриться, посумує,
Сидячи під тинном.
Отакий—то Перебендя,
Старий та химерний!
Заспіває про „Чалого“,
На „Горлицю“ зверне;
З дівчатами на вигоні
„Гриця“, та „веснянку“;
З жонатими на банкеті
(Де свекруха злая)
Про тополю—лиху долю,
А потім—„У гаю“;
На базарі—про „Лазаря“,
Або, щоб не знали,
Тяжко—важко заспіває,
Як Січ руйнували.
Отакий—то Перебендя,
Старий та химерний:
Заспіває, засміється,
А на сльози зверне.
Вітер віє—повіває,
По полю гуляє,—
На могилі кобзар сидить
Та на кобзі грає,
Кругом його степ, як море
Широке, синіє;
За могилою—могила,
А там тільки мріє.
Сивий ус, стару чуприну
Вітер розвіває,
То приляже та послуха,
Як кобзар співає,

Як серце сміється, сліпі очі плачуть...
Послуха, повіє...

Старий заховавсь
В степу на могилі, щоб ніхто не бачив,
Щоб вітер по полю слова розмахав,
Щоб люди не чули, бо то Боже слово
То серце по волі з Богом розмовля,
Бо серце щебече Господнюю славу,
А думка край світа на хмарі гуля.
Орлом сизокрилим літає, ширяє,
Аж небо блакитне широкими б'є;
Спочине на сонці, його запитає:
Де воно ночує? як воно встає?
Послухає моря, що воно говорить;
Спита чорну гору: чого ти німа?
І знову на небо, бо на землі горе,
Бо на їй, широкій, куточка нема
Тому, хто все знає, тому, хто все чує:
Що море говорить, де сонце ночує,
Його на сім світі ніхто не прийма!
Один він між нами, як сонце високе;
Його знають люди, бо носить земля.
А якби почули, що він, одинокий,

Співа на могилі, з морем розмовля,—
На Божее слово вони б насміялись,
Дурним би назвали, од себе б про-

гнали:
„Нехай понад морем, сказали б—
„гуля!“

Добре еси, мій кобзарю,
Добре, батьку, робиш,
Що співати—розмовляти
На могилу ходиш!
Ходи собі, мій голубе,
Поки не заснуло

Твоє серце, та виспівай,
Щоб люди не чули!

А щоб тебе не цурались,
Потурай їм, брате!

„Скачи, враже, як пан скаже:
На те він багатий.“

Отакий—то Перебендя,
Старий та химерний!
Заспіває весільної,
А на сльози зверне.

(1839).

Петербург.

Церква в Вербках

(Мал. Т. Шевченка).

Ведір у неволі

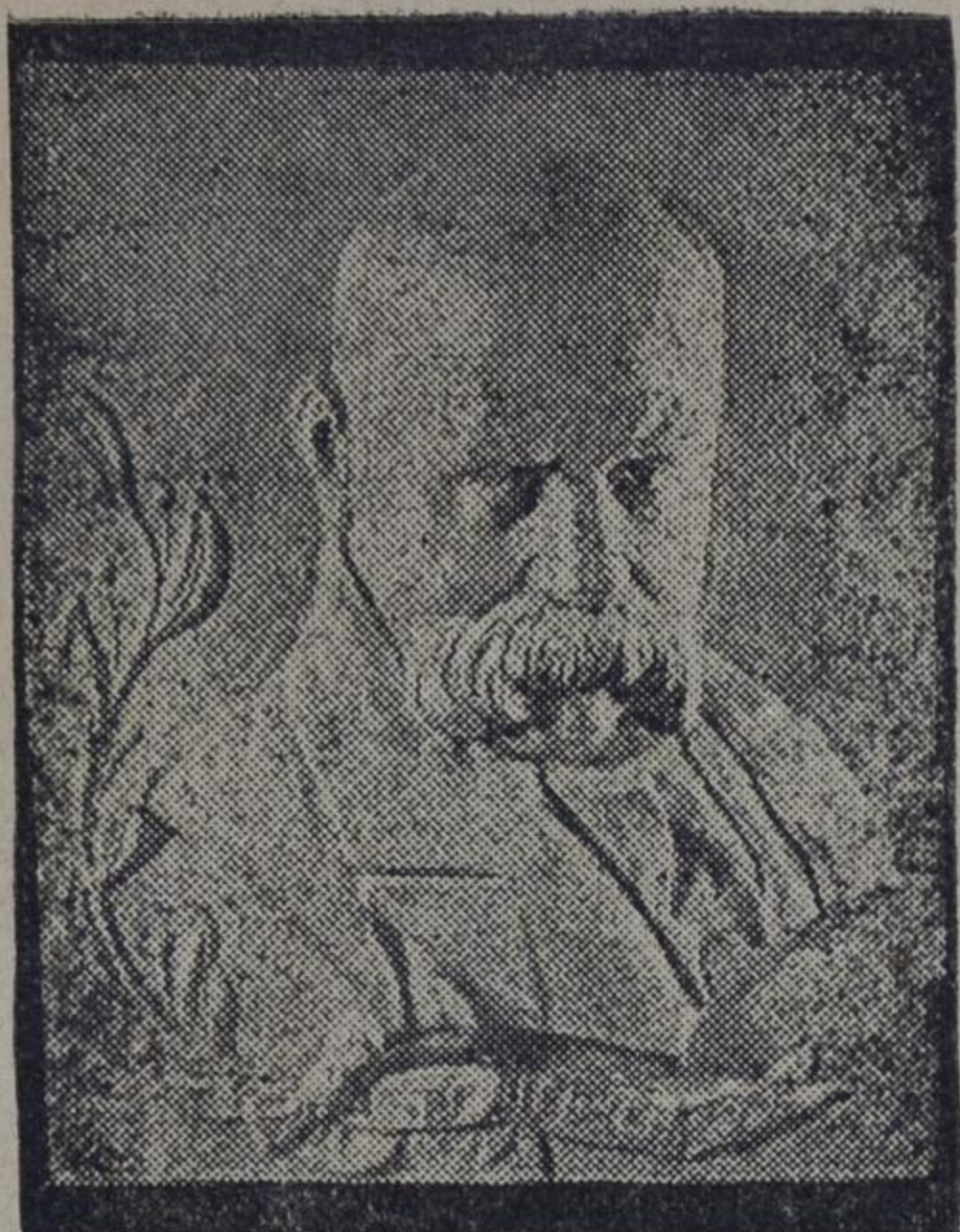
Сонце заходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє;
Радіють люди, що одпочинуть.
А я дивлюся і серцем лину

В темний садочок, на Україну.
Лину я, лину, думу гадаю,
І ніби серце одпочиває.
Чорніє поле, і гай, і гори,

На синє небо виходять зорі.
Ой, зоре, зоре! — і сльози кануть.
Чи ти зійшла вже й на Україні?
Чи очі карі тебе шукають

На небі синім? Чи забувають?
Коли забули, бодай заснули,
Про мою доленьку щоб і не забули!

Г. Шевченко.

* * *
Мені аж страшно, як згадаю
Оту хатину край села.
Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились,

Найперші сльози. Там неволя,
Робота тяжкая — ніколи
І помолитись не дають.
Там матір добрую мою,

Ще молодую, у могилу
Нужда та праця положили;
Там батько, плачучи з дітьми,
(А ми малі були й голі), —

Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині... а ми
Розлізлися межи людьми
Мов мишенята.

Шевченко.

ПЕРЕД ПОРТРЕТОМ ШЕВЧЕНКА

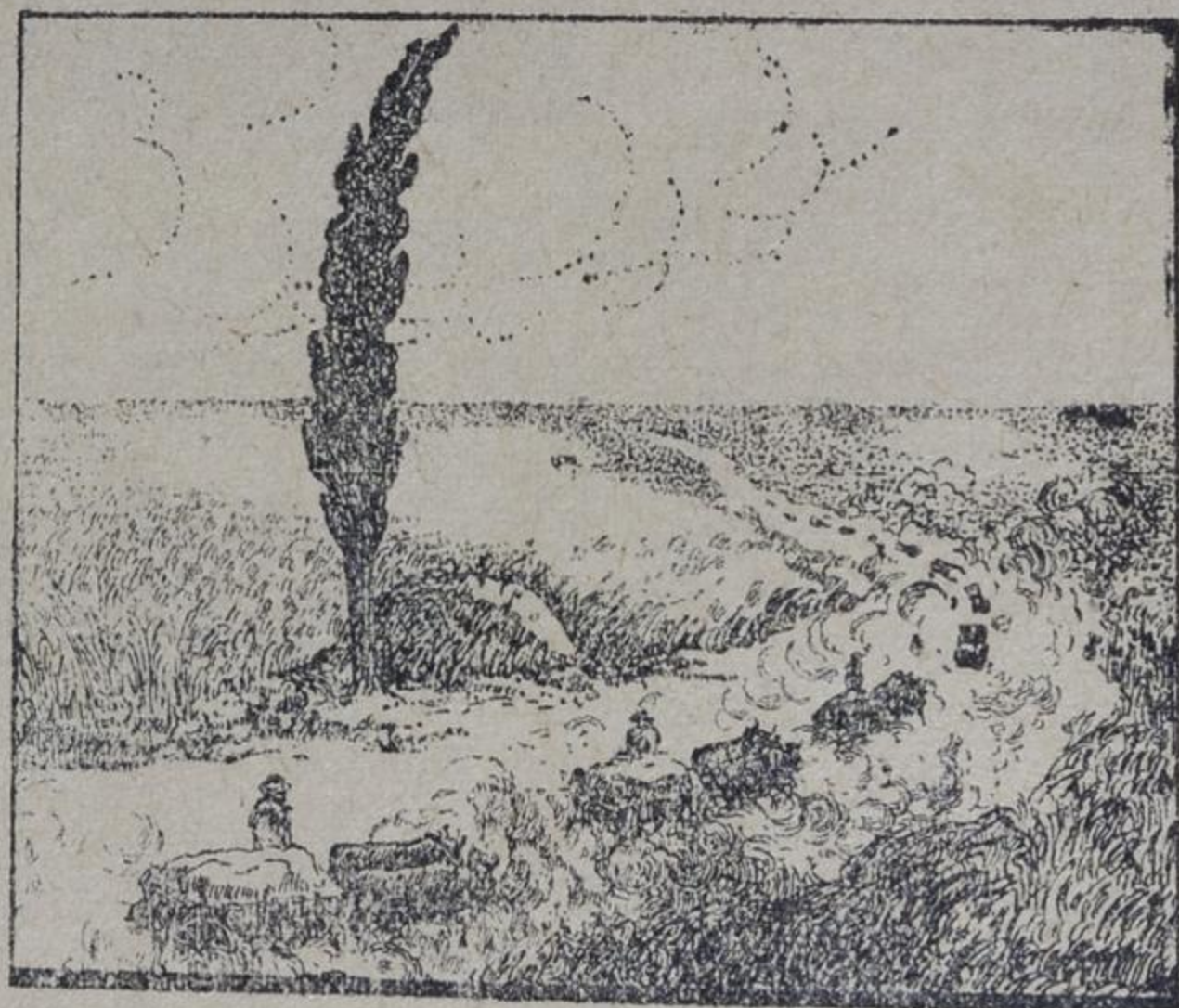
Задума глибока
Застигла на чолі,
Рівці поорала
Химерная доля.
Лиш очі живії
Надхненням горять
І живлять надії,
До праці манять.
До щирого труду

Для меншого брата—
Без питань про теє,
Чи буде заплата.
І в майбутній той час,
Як засяє у нас
Свята правда навколо,—
Звеселиться Тарас,
Грояснить своє чоло.
Свящ. А. ЧЕРНОБАЙ.

Не завидуй багатому: багатий не має
Ні приятні, ні любові — він все це наймає.
Не завидуй могучому, бо той заставляє.
Не завидуй і славному; славний добре знає,
Що не його люди люблять, а ту тяжку славу,
Що він кров'ю та сльозами вилле на забаву.
Не завидуй же нікому, дивись кругом себе:
Нема краю на всім світі, хиба що на небі!

Шевченко.

ТОПОЛЯ

По діброві вітер віє,
Гуляє по полю,

Край дороги гне тополю
До самого долу...

В курінь увійшов повстанчий отаман. Підійшовши до раненого хлопця, сказав:

— Хлопче! Ти мабуть сам знаєш яке велике діло виконав своїми дитячими руками. Ти позбавив наших супротивників найбільшої їхньої оборони і цим дав нам можливість без жодних втрат розбити більшовиків.

Про твій відважний вчинок буде надруковано в часописах. Ти спричинився у великій мірі до сьогоднішньої перемоги.

— Слава!.. Слава, хлопці, малому героєві! — Слава Слава!, — рознісся гучний оклик.

— Я вже навів справку, хто ти хлопче й звідки. Знаю, що цей бувший політичний в'язень твій батько, — говорив далі отаман.

— Пильнуй, Пилипе, свого сина. З нього виросте добрий козак, Україні на Славу, а батькам на втіху.

В курінь увійшов молодий хлопець-повстанець і пошепки щось сказав отаману.

— От і добре! — промовив отаман. — Проси до куреня.

В курінь увійшла Пилипиха. Пилип кинувся до неї.

— Ганно! Дорога дружино! Боже, який я щасливий! — Пилип від зворушення не міг говорити. Богданко від радості тихенько плакав. Плакали й деякі козаки.

— А де ж мій Богданко? Мій любий син!?! — заливаючись сльозами говорила Пилипиха.

— Ваш син тут, — промовив отаман. — Він легко ранений. Скоро видужає. Можете забрати додому. Генерал дав дозвіл, навіть авто прислав. Щодругий день буде приїздити до вас лікар, щоб загоїли хлопцеві рану.

Богданка замотали обережно в кожухи, положили в авто й родина Пилипа, прощаючись з козаками, рушила в рідну й дорогу їм Спасівку. Довго ще чути було оклики козаків за від'їжджаючими — Слава малому героєві!.. Слава!..

Довго ще гомоніли козаки, повертаючись до своїх обов'язків. Час не чекав. Війна щодень більше розгорталася.

С. ВАРВАРОВА.

Судня рада

[Мал. Т. Шевченка]

Фізичне виховання

Тренування легкоатлета в основному періоді

Легка атлетика складається з великої кількості різних вправ, наприклад, — біг на короткі дистанції—60, 100, 200, 400, 500 м; біг на середні дистанції—800, 1000, 1500, 3000 м; біг на довгі і зверхдовгі дистанції — 5.000, 10.000, 15.000, 20.000 і 42.000 м. Таким чином маємо цілий ряд дистанцій в бігу, і тренування по кожній з них треба по-різному. Правда, тренування, наприклад, швидкісних вправ буде подібне, тобто короткі дистанції (швидкісні) вимагають однієї якості—вироблення швидкості.

Той, хто хоче бігати середні дистанції, повинен мати дві якості — швидкість і витривалість. Бігуни на довгі і зверхдовгі дистанції, звичайно, мають колосальну витривалість і невелику швидкість.

Крім бігових вправ легкоатлетика складається з цілого ряду стрибків у довжину з розбігу, у висоту з жердиною, метання диска, списа, гранати, молота, м'яча, штовхання ядра і т.д. Кожна вправа різна щодо труднощів виконання, отже, існує методика і послідовність у навчанню.

В цій статті зупинимося на трьох вправах легкоатлетичного спорту, а саме: біг на середні дистанції, стрибок у довжину з розбігу і метання гранати.

Біг на середні віддалі.

Ми вже ознайомили вас з тим, які віддалі зветься середніми. Техніка бігу на ці віддалі окрема для кожної людини. Принцип, звичайно, один для всіх, однак він застосовується по-іншому, залежно від конструкції людини.

Стегно махової ноги під час бігу піднімається високо вперед, майже до горизонтального положення, голінка розслаблена і висить вертикально, однак, після припинення руху стегна вперед, голінка по інерції викидається вперед, таким чином виходить широкий, замашний крок. Нога ставиться на п'ятку і тільки після цього перекочується через усю ступню, сильно відштовхуючись вкінці носком ступні. Поштовх повинен відбуватися

повністю випростованою ногою ззаду, після чого голінка розслабившись, закидається до заду зігнутою в коліні ногою, стегно знову виноситься вперед і крок повторюється знову.

Корпус під час бігу на середній віддалі тримати вертикально, тобто не нахилитися і не згинатися вперед, як це часто роблять бігуни — початківці. Руки, зігнуті в ліктях до прямого кута, виконують роботу в передньо — задньому напрямі; звернути увагу на розслаблення рук під час бігу, напружувати м'язи — шкідливо, це зменшує швидкість бігу.

Тренування з бігу на середній і довгій віддалі забезпечується ранньою весною кросами, а потім на бігових доріжках стадіону. Тренування на стадіоні забезпечується такими засобами: розминанням — півтора — два кола легкого бігу, потім хвилин 10 — 15 вільних гімнастичних вправ, після цього йде основна частина тренування. (Для юнаків встановлено віддаль бігу на змагання не більше 3000 м.)

Після розминання треба пробігти метрів 800—1000 середнім темпом. Відпочинок 10 хв. Потім тричі по 300 м хорошим темпом (швидко) з п'ятихвилинними перервами після 300 м. Поступово перерви зменшується до нуля, і бігун пробігає без перерви основну віддаль для юнаків 800 — 1000 м. Хорошим часом для юнаків на 1000 м. вважається 3 хвилини, на 800 м. — 2 хв. 15 сек.

Є різні способи тренування для досягнення високих результатів, однак нема змоги описати всі ці способи. Радимо прочитати відповідну літературу.

Стрибки в довжину з розбігу.

Тренування проводиться виключно на стадіоні у спеціально пристосованому для цього місці. Після загального розминання стрибун, звичайно, перевіряє стан ями з піском, до якої доведеться стрибати, очищує її від предметів, що можуть покалічити тіло, потім відміряє від планки для поштовху 10 — 12 м. З цього місця стрибун починає розбіг; пробігши відстань до планки, відштовхується

сильнішою ногою від неї і, злетівши вгору, приземлюється в ямі з піском. Це так званий стрибок з короткого розбігу; таких стрибків під час тренування треба зробити 10 — 12. Після цього приступають до стрибків з повного розбігу 35—40 метрів. Раємо віддалі до планки пробігати дедалі більш прискореним бігом, при чому розбіг треба робити без підбирання ноги для поштовху об планку, а регулювати початок розбігу доти, поки нога, що робить поштовх, попаде на планку.

Секрет далекості польоту стрибків у довжину полягає в сильному поштовху при правильному положенні корпусу (похило, з прогнутою спиною злегка вперед), в сильному помаху маховою ногою вперед вгору, висоті польоту і групування, тобто підбирання ніг під себе в кінці стрибка. Таким чином результат складається з швидкого розбігу, сильного поштовху, висоти польоту і правильного приземлення. Тренуватись у стрибках треба двічі на тиждень, один день присвятити тренуванню на швидкість.

Метання гранати.

Це найпростіший вид метання, і навчання завжди починають з нього. Звичайно на майданчику або на стадіоні відмічається доріжка довжиною в 35—40 м, шириною в 2 м (доріжка розбігу.) Передній кінець її відмічається планкою або білою лінією.

Метатель з протилежного кінця, взявши гранату до плеча, починає розбіг, не добігаючи до планки метрів 9—10, якщо кидає правою рукою, повертає корпус вправо, продовжуючи рух, відводить гранату на витягнуту руку вправо, після чого кидає гранату. Початок відводу гранати вправо відмічають рисою, зробленою впрост на доріжці. Після початку відводу гранати роблять 4—5 кроків, потім іде кидок. Кут вильоту гранати повинен дорівнювати 43—45 градусів.

На тренуванні звертати особливу увагу на швидкість і безперервність руху, бо зупинки і затримання негативно впливають на результаті.

Сторінка

Старець на цвинтарі
(Мал. Шевченка)

Катерина
(Мал. Шевченка)

Кварц

ТА ЙОГО

Застосування

(З мінерології)

Кварц широко розповсюджений

зустрічаємо потужні жили самого
частіше ж він, змішаний з іншими
мінералами у вигляді зерен, входить в так
звані складні породи, наприклад, граніт.

В більшості випадків кварц безбарвний,
білий або сірий, рідше—фіолетовий, черво-
ний або блакитний. Кварц блищить, мов скло,
прозорий, якщо він дуже забарвлений, тоді
ледве прозорий лише в тонких пластинках.
Нерідко кварц зустрічається в природі у ви-
гляді правильних кристалів, тобто форм, що
мають правильні поверхні.

Дуже поширені кристали кварцу зовсім
безбарвні, що зветься гірським кристалом.

Досить часто зустрічаються кристали, за-
барвлені в бурий колір, це так званий димчатий
кварц. Кристали фіолетового кольору зветься
аметистами. Хороший аметист вживається,
як ювелірний камінь. Кварц із поширених
мінералів є найтвердіший, за винятком деяких
коштовних каменів.

Кварц застосовується в різних галузях.
Так, хіміки з кварцу виготовляють тривкий

і прозорий посуд. Його не роз'їдає кислота.
Посуд цей може витримати високу температуру
(кварц плавиться при 1.710 градусах).

Кварцовий посуд, в протилежність скля-
ному, не тріскається від раптової зміни тепла
і холоду.

В медицині чистий кварц вживається
для виготовлення ртутних ламп (для одержан-
ня штучного гірського сонця). Кварцові
лампи широко застосовуються в медичній
практиці, як один з лікувальних засобів.

Дослідники океанічних глибин для склеєн-
ня батисфери (сталюї кулі, в якій опуска-
ються в океан) вживають пластинки плавле-
ного кварцу, які можуть витримати величез-
ний тиск глибинних вод океану.

В радіо нічим не можна замінити кварц,
який має особливі електричні властивості.

З гірського хрусталу роблять лінзи
(спеціальні скла) для перископів підводних
човнів.

Кристали гірського хрусталу вживають-
ся також і для одержання ультразвуку, який
має найрізноманітніше застосування. Так,
особливі прилади — ультразвукові ехо-лоти,
встановлені на кораблях, автоматично пока-
зують глибину під час ходу корабля. Якщо
на шляху корабля виникає якась перепона
(льодова гора або скеля), ультразвукові при-
лади, по відбиванню ультразвуку від перепони,
автоматично попереджують про небезпеку,
що загрожує кораблю.

Останнім часом з кварцу стали виготов-
ляти, як це не дивно, пружини. Для виго-
товлення кварцових пружин кусок кварцу
нагрівається до температури 1.649 градусів,
а потім раптом його сильно розтягають. З
ниток, скручених в спіраль, і виходять пружини.
Кварцові пружини надзвичайно пружкі,
добре розтягуються і стискаються. Пружини
з кварцу в деяких випадках мають перевагу
перед звичайними металічними. Кварцові пружини
можуть з успіхом застосовуватись для
роботи в вогких приміщеннях (ім не загро-
жує їржа), при дослідженнях, зв'язаних з
високими температурами та в інших ви-
падах.

леньку квітку — дзвіночок, яка відрізняється від дорослої відсутністю лопастей і коричневого забарвлення.

Коли б можна було усунути холодний період, тоді весняні рослини цвіли б восени.

В кінці березня природа починає прокидатися від зимового сну. Нагрівання повітря і танення снігу поширюється по Європі не з півдня на північ, а з південного заходу на північний схід. Дзюрчать струмочки; потоки снігової води ллються з долини в яри, величезний напор води ламає крижану покриву, що скувала ріки. Тоді з'являються і перші квіти. Вони особливо радують нас своїм яскравим забарвленням, ніжністю і викінченістю. Спостереження над розвитком цих рослин безпосередньо в природі являють винятковий інтерес. Ці рослини поспішають цвісти й утворювати плоди. Їх розвиток іде цілком за рахунок поживних і будівних матеріалів попереднього вегетаційного періоду.

У ліщини, вільхи, берези — звичайних наших дерев, чоловічі сережки закладаються з осені і зимують в готовому вигляді, ретельно складені. Досить оці сережки подовшати, як лусочки суцвіття розійдуться й пиляки почнуть виділяти пилок. Готові квіткові бруньки у наших трав'янистих весняних багаторічних рослин закладені вже восени і сховані в землі. Якщо ми викопаємо восени їх бульби, цибульки і коренища, то побачимо помітні на око пуп'янки, в яких видно сформовані частини квітки.

В цьому відношенні особливо цікавий копитняк звичайний (названий так через форму бруньковидного листя, схожого на копито) — звичайна наша лісова рослина з дрібними одиночними коричневими квітками, що стелється по землі серед сухого листя. У нього восени пуп'янки знаходяться навіть не в землі, а на поверхні і залишаються від холоду опалим з дерев листям. Ззовні вони обгорнуті маленькими, складеними по довжині листочками. Розгорнувши їх, ми бачимо ма-

В цьому легко переконатися, коли викопати їх восени і перенести з землею в кімнату, — тоді вони зацвітають у листопаді, або в грудні.

При особливо сприятливій погоді окремі весняні рослини зацвітають восени або під час тривалих відлиг зимою. Деякі рослини, наприклад, першоцвіт безстеблій, що росте у нас, починає цвісти з осені, йде з квітками під сніг і продовжує основне цвітіння рано весною.

Деякі бур'яни, які цвітуть весь вегетаційний період, наприклад, звичайні у нас на полях грицики, талабан польовий, мокрець, можуть цвісти і зимою під снігом, якщо тільки буде довга відлига.

Ранньою весною можна спостерігати дуже цікаве явище — проростання весняних рослин прямо через сніг.

Стрілки пролісків можуть пробивати сніг до 10 см. товщі. Вони покликані до життя талою водою і можуть посилено рости при температурі останньої. Прокладання шляху через сніг, як видно, почасти є результатом прямої механічної дії пружних сходів на крихкий сніг, а почасти результатом танення снігу навколо сходів, як темних тіл, що сильніше поглинають сонячне тепло.

Склавшись цілком, перебуваючи ще в землі, весняні рослини повинні якось без пошкодження вибратися назовні. Листя у них закладаються водночас з квітками, але потім переганяє їх в рості і на цій ранній стадії відіграє роль провідників для квітки.

За типом проростання весняні рослини можна розбити на три групи. У першій, до якої відносяться, наприклад, сон, молоде листя утворює навколо квітки футляр, який наче голка або шило протикає вологий ґрунт і шар торішньої листви, що прикриває його.

Сходи рясту мають вигляд загостреної булави, у котрої нижній лист перетворюється у велику луску, що обгортає молоду рослину.

Другий тип проростання можна спостерігати у звичайного жаб'ячого зілля і рідкої снігурки. У них, на ранній стадії розвитку в землі, вся верхня рослина молодої рослини — три листочки і квітка між ними складені разом у вигляді подовженої бруньки, що являє лише незначну поверхню опору. Через перегин стебла брунька дивиться вниз, а гострий ріг стебла, ніби лікоть людини, перемагає опір ґрунту і прокладає шлях в гору. В місці згину стебло помітно тоншає, тому верхівка рогу сильніше загострена. Тільки вибравшись на поверхню, стебло випростовується, товщина його поступово вирівнюється, а листя і квітка приймають нормальне положення. Таким чином проростають

меркурниця довгорічна, корінь якої синіє, бо містить індіго, і горошок весняний.

До третьої групи, про проростання, відносяться рослини, у яких квіткові бруньки, обгорнуті тісно присунутими прицвітками, утворюють щільні голівки, які під тиском ростучого стебла розламують шар ґрунту, що прикриває їх. Сюди відносяться звичайні у нас медунка, підбіл і жовтень — пшінка. Весняні рослини проростають при поєднанні теплих сонячних днів і нічних заморозків, коли температура падає значно нижче нуля і калюжі вкриваються льодом, а іноді навіть випадає сніг.

У листяному лісі особливо впадають в очі гарячкові темпи розвитку весінньої рослинності. Ці рослини цвітуть, коли на деревах ще немає листя, коли багато світла; коли листя зімкнеться, вони вже сходять зі сцени.

ВЕСНА ЙДЕ

Весна йде! В повітрі молодому
Далекий крик мандрівних журавлів
Вже розітнувся: ключем вони додому
У рідний край летять з чужих країв.
Весна йде! Веснянки задзвеніли,
Лунає спів по луках і гаях,
Мов устають нові, могутні сили
В людських серцях, придавлених серцях..
І в грудях знов солодкі бажання,
І в грудях знов устали поривання,
І встала знов надія молода.
О Весно, йди! Ой, ждуть тебе, кохана:
І небо жде і жде земля приспана,
І ліс і степ, і скована вода.

Борис Грінченко.

„Моя Батьківщина“

Де степи ширскополі,
Де зелений тихий гай,
Де ріки, яри чудові,
То мій святий чарівний край.
Де збіжжям ниви зеленіють,
Де пісня журная луна
І ті хати, що там біліють,
То моя рідня сторона.

Різник Борис.

Руда - Красна.

Волинь

Волинь, земле, моя рідна!
Мій солодкий краю,
Я на тебе моя любя.
Гордо споглядаю.
Бо родивсь я на Волині,
Волинь — любя мати,
На Волині добре жити
Любо й умирати.

Різник Борис.

Руда-Красна.

„ОРЛЕНЯ“

Понад ріки, понад гори
Орленя мале летить.
Огляда земні простори,
Тихий вітерець шумить,
Шепче він Орляті стиха:
“Завернись, мале, вернись,
На дорозі всякі лиха,
Куди летиш?—схаменись!
В тебе крила ще слабенькі,
Часом буря надлетить.
Завертайся, ти, скоренько.
Коли чиста ще блакить”.
Орля гордо відповіло:
“Завертатися назад,
Це було б ганебне діло
Для таких, як я орлят”.
І крильцятами махнувши
Помчалося мов стріла.
Вітрець такі слова вчувши
Замовк й тихо повівав.

II.

Ясне небо помаленько
Хмарами всівалось.
Орленятко ген швиденько
Попід небом гналось.
Ой, не в добрую хвилину
Воно вийшло погулять:
В ясну, теплу, гарну днину
Стала буря назрівать.
Ясне сонце заховалось,
Вітрець зимний ось війнув.
Орленятко вперед гналось,

Хоч би страх йому майнув.
Але буря не вщухає,
Лиш шаліє дужче ще,
Чом Орля не завертає?
Чом від бурі не втече?
О, не з тих Орля маленьке,
О, не з тих, щоби вертать.
Воно хоче над буйненьким
Перевагу таки взять.
Заревіло ще раз небо,
Завив вітер та й ущух.
Орленяті того й треба,
Бо заперло в ньому дух.
Небо знов блакитне стало,
Сонечко всміхнулось.
Все радісно віддихало,
Бо буря минулась.
Веселеньке Орленятко
Дуже звеселилось,
Що воно хоча дитятко
В бурі не спинилось.
Воно в бурі не спинилось,
Хоча ще маленьке,
Лише тепер завернулось
До своєї Неньки.

Добре і нам, милі друзі,
З нього приклад взяти,
Та до всяких бід, невигод
Змалу привикати.

Герцина Михайло

Кл. 7 с. Хотінь 9.XI.41 р.

ПОДИВИСЯ ДІВЧИНОНЬКО

Який я моторний!

КА

ЧИ ТО БАЙКА, ЧИ НЕ БАЙКА?

За сімома горами, за сімома ярами; за сімома ріками та за гаями стоїть на високій — височезній горі брильянтовий замок. Високий та міцний той замок.

Коли й хто його там побудував, про це ніхто з нас живих не пам'ятає: ні я, ні ви, ані мій тато, ані ваш тато, ані навіть дідусі наші не скажуть нам про те докладно. Моя бабуся, (а вона це чула від своєї бабусі) казала: „такий старий той замок, як світ...” ото ж мабуть він і є такий старий.

В тому замку є й мешканці та тільки живуть вони дуже чудно якось. Буває, що цілих сім, а то й вісім місяців нічого нічого не роблять, тільки сплять. Не їдять, не п'ють, не співають не бавляться, — словом, нічого не роблять. За те ж останніх чотири чи п'ять місяців роботи в них багато, дуже багато. Тоді й спочинку їм нема.

Ви мабуть цікаві, що це за люди, та як їх зовуть? Постривайте, зараз усе розкажу.

Треба вам знати, що в тому замку панує дуже гарна царівна. Така гарна, що й описати не можна; а зовуть її так, як називається пора року, що настає після осені — Царівна Зима. Має вона там окрему кімнату, а в ній трон, що на ньому сідає царівна.

Як тільки збудиться царівна Зима з довгого сну, зараз сідає на троні й видає різні розпорядки. Її волю виконують два міністри: Мороз та Сніг. О, тверді ті міністри і непривітні! А мають вони до помочі слуг: Мороз має Морозенків, а Сніг — Сніжинок.

І з усієї своєї праці по світі міністри здають часто царівні Зимі звіти. Тоді на землі трохи легше стає, а люди тоді кажуть: „Хвалити Бога, мороз полегшав”. або „на решті сніг трохи перестав”. Очевидно люди не знають, чому це так. То тому, що в той час міністри розмовляють у замку з царівною.

Ось і тепер простують вони до замку. На їх обличчях видно журбу та втому.

Сумні підходять під двері тронної зали. Там царівна... Сторож, що пильнує царів-

ни нікого до неї не впускає, пізнав міністрів, низенько їм вклонився та й побіг царівну сповістити:

Сторож (кланяється): Могутня Пані Півночі!

Царівна (байдуже); Що ти скажеш?

Сторож: Прибули вже міністри...

Царівна (радісно, з цікавістю): Проси їх увійти!

Сторож (кланяючись виходить, а за дверима чути його голос): Достойні панове, царівна просить вас!

(Відчиняються широко двері, входять Мороз і Сніг, кланяються та разом говорять):

Мороз і Сніг: Поклін ми, твої слуги, складаєм в добрий час!

Царівна: Заходьте ближче, прошу! Я дуже рада вам... Розкажіть, що чули, про все цікаве нам!

Мороз: Ласкава наша пані! Здалека ми йдемо, та невеселі вісті тобі ми несемо.

Зима (стривожено): О, любий мій міністре невже ж щось в світі зле? Розкажи, друже, прошу, лякаєш ти мене!

(Мороз і Сніг затурбовано переглядаються не знаючи, як потішити свою паню).

Зима (схвильована): Ти щось скриваєш, бачу, не хочеш говорити... Кажи ж, кажи бо швидше!.. Ох, серце, як щемить...

Сніг (не знаючи, як почати): Ми... того... справді, пані, вертаємось здалека, зза семи гір високих, зза семи бистрих рік...

Мороз (сердито): Ах, ріки ті погані! Як же втомили нас... я мусів (не повіриш) морозити їх весь час! Вже в грудях вітру збракло! Старались ми оба: (показує на Сніг) він снігом, я морозом все пряжили — та ба... Страх непослушні стали!..

Сніг: Так, пані, ой біда! Із мого снігу щодень вже робиться вода... Що я підсиплю пуху, дороги замету...

Мороз: А я з морозом хухну, воду на лід зміню...

Сніг: Раненько сонце встане — і наша праця вмить, із шумом булькотінням до річки вниз біжить...

Мороз: я мушу, вибач, пані, ховатися в кути...

Сніг: А я цілком безрадний — залажу вже в дірки...

Царівна Зима (безрадно і з жалем): Так значить вже рятунку нізвідки нам нема?! Невже ж би це збудилася зо сну сестра Весна? Нум, радьте, щось робіть! Бо я ще не зрікаюсь землею володіть.

Сніг: О ти, царівно наша! Звільни від праці нас, бо я не дуже певен, що сповнимо приказ!

Мороз: Весна вже пробудилась, сама сказала ти, то як же нам зі Снігом у сварку з нею йти!

Сніг: Тепер її вже право, і весняні вітри прояснюють все небо, геть гонячи хмари. Збиваючись в клубочки, за нами плачуть страх, а сльози ті дрібненькі все будять на полях!..

Царівна Зима: (сидить дуже сумна). Ох, Боже це тяжко!..

Сніг: Як марець настає, то в мене, пані. Зимна, вже сили нестає...

Мороз (співчуваючи): О, не сумуй, царівно, спочивши в літній час, ми станемо до праці, як Осінь збудить нас!

Царівна Зима (сонна): Воно то й може правда...Втомилась, хочу спать... Ідіть на відпочинок, щоб в час до праці встать!

(Міністри вдоволені вийшли мовчки, а царівна таки на троні й задрімала. Так спокійно переспить і весну, й літо, й осінь а коли збудиться, знов почне втомлену землю присипати снігом, а воду переминювати в лід).

І так! Вірте, чи не вірте,

А розмову я підслухав,

Був на замку я в царівни—

Відморозив навіть вуха...

Левко.

Спортівці

Петрусь дуже спорт любив:
саночки собі зробив,
а як сніжок упав,
з горбів весело з'їжджав.

Зиму Андрійко любив,
ковзи він собі купив,
бо спортсменом хотів бути
й нагороду тим здобути.

А Івасик теж до спорту
мав велику охоту;
лещата собі достав,
з гори кулею злітав.

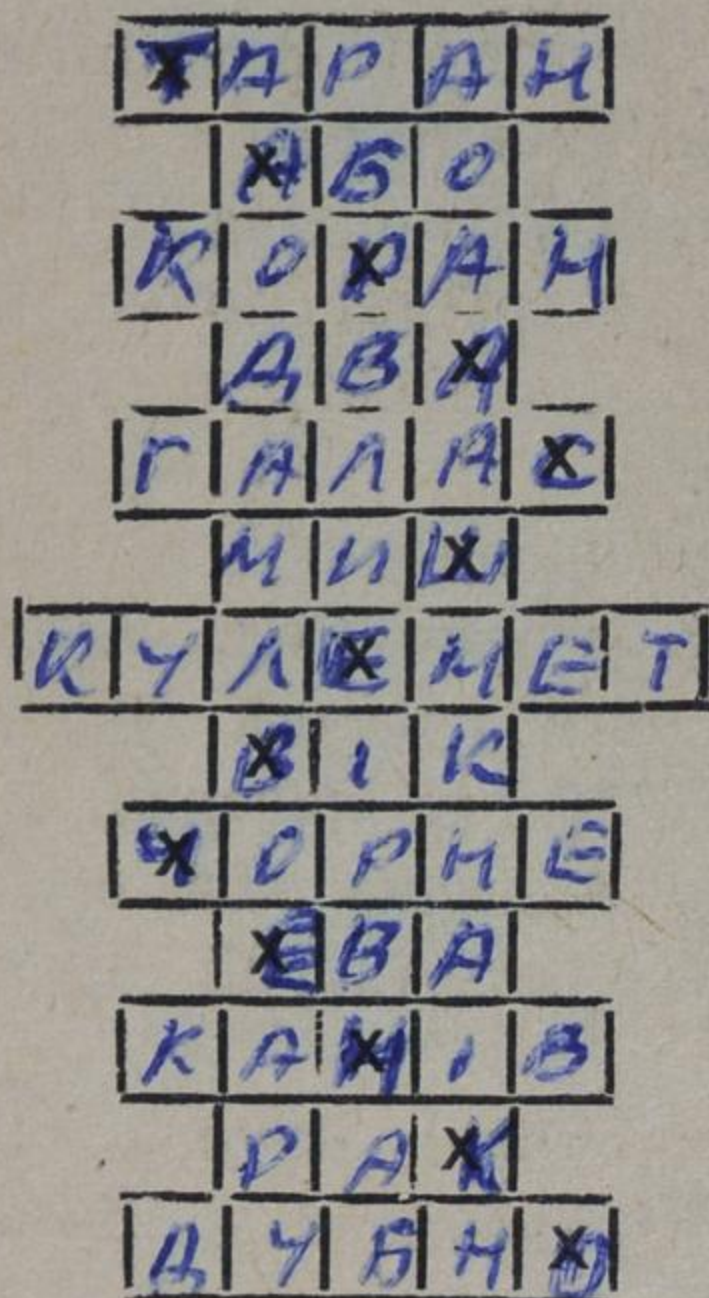
Зайчик все це бачив-чув
ковзи собі теж добув
і на льоду: вліво-вправо,
бачте, їздить сміло, жваво.

Гра та РОЗВАГИ

ХРЕСТИВКА

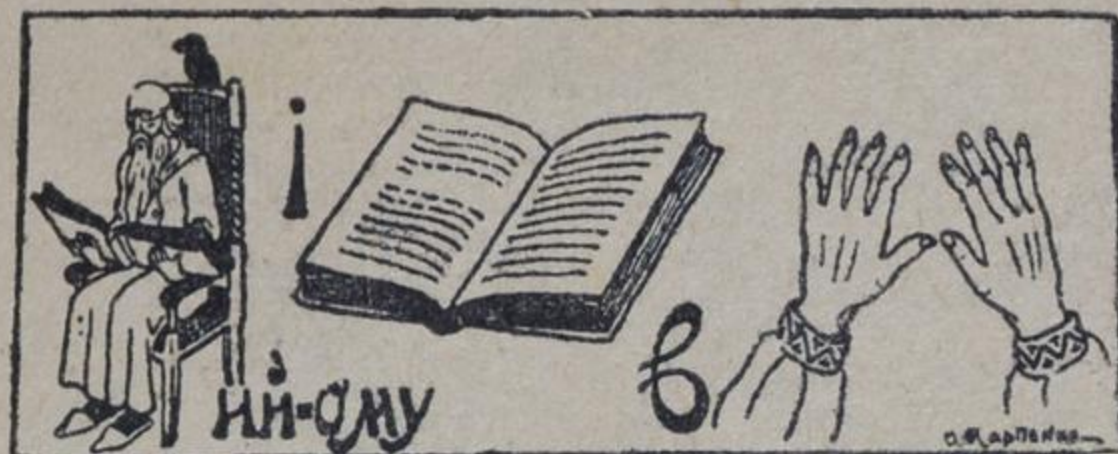
(Ул. Ю. Мазуркевич)

1. Приладдя до розбивання мурів (XII — XVI).
2. Сполучник.
3. Священна книга у мусульманів.
4. Число.
5. Інакше шум, гомін.
6. Представник гризунів.
7. Інакше скоростріл.
8. Інакше століття.
9. Море в Європі.
10. Ім'я першої жінки.
11. Місто в Україні.
12. Представник ракоподібних.
13. Місто на Волині.

Літери, на місці хрестиків, читані згори донизу, дадуть нам ім'я великого поета та співця України.

РЕБУС № 1

ВІЗИТІВКИ

Ул. Оріся з Берестя

Настя Вівисл

Де живе ця добродійка?

А. Є. Тіціль

Якої національності є цей добродій?

РЕБУС № 2

Скоромовка № 1

Сів шпак на шпаківню,
Заспівав шпак пісню:
„Так, як ти,—не вмію я,
Ти не вмієш так, як я.“

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Березень

3. 1827 р. Народився байкар Леонід Глібів.	15. 1917. р. Цар Микола II зрікся престолу.
3. 1922 р. Помер селянин патріот Іван Телевяк.	16. 1669 р. Договір гетьмана Д. Многогрішного з Москвою у Глухові.
4. 1750 р. Кирила Розумовського обрано гетьманом.	16. 1896 р. Помер перекладач Гомера на українську мову Петро Ніщинський.
4. 1861 р. Скасовано панщину на Україні.	17. 1919 р. Мiroва конференція в Парижі признала Закарпаття Ч.С.Р.
7. 1917 р. Початок великої російської революції.	18. 1921 р. Мировий трактат Польщі у Ризі.
8. 1169 р. Андрій Боголюбський руйнує Київ.	20. 1917 р. Українська Центральна Рада у Києві.
9. 1814 р. Народився Тарас Шевченко.	20. 1921 р. Помер письменник А. Кашенко.
9. 1922 р. Помер світової слави співак Ол. Мишуга.	21. 1907 р. Помер історик Вол. Антонович.
10. 1861 р. Помер Тарас Шевченко.	22. 1842 р. Народився славний український музик Микола Лисенко.
13. 1923 р. Померла письменниця Дніпрова Чайка.	23. 1672 р. Арешт гетьмана Многогрішного.
14. 1864 р. Бахчисарайська умова (Москви з Туреччиною).	26. 1861 р. Віднова конституції в колонії Австрії.
14. 1923 р. Рада Амбасадорів признала Галичину Польщі.	26. 1909 р. Помер історик Микола Аркас.
	27. 1865 р. Помер письменник Закарпаття Ол. Духнович.

ПОДАЄМО СПИСОК НАШИХ ЧИТАЧІВ ТА ПРИХИЛЬНИКІВ, ЩО ЗЛОЖИЛИ ГРОШІ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ОРЛЕНЯ“

1. Пан Захарчук Данило, під час продавання в крамниці в колонії Добровільках, зібрав на пресовий фонд часопису „ОРЛЕНЯ“ 35 крб.

Дали такі господарі:		Кіткайло Олександр	5 крб.
Захарчишин Данило	5 крб.	Совік Степан	3 крб.
Євтушок Тимош	5 крб.	Сасько Микола	3 крб.
Пикуза Федор	5 крб.	Євтушок Степан	3 крб.
Євтушок Макар	1 крб.	Євтушок Антон	5 крб.
			<u>35 крб.</u>

Виходить один раз на місяць.

ЦІНА ОДНОГО НОМЕРА 2 крб. 50 коп.

ВИДАВЕЦЬ: Українське Видавництво „ВОЛИНЬ“ сп. з обм. відп. в Рівному. Основоположник і головний керманіч Степан Єврипник. — Гол. ред. П. ЗІНЧЕНКО.

Адреса редакції і адміністрації: РІВНЕ, вул. Німецька 89.

